

EL GRUP D'EXPERTS EN NOMS GEOGRÀFICS DE LES NACIONS UNIDES, LA COMISIÓ ESPECIALIZADA EN NOMBRES GEOGRÁFICOS I EL FUTUR NOMENCLÁTOR GEOGRÁFICO NACIONAL

Mar Batlle Gutiérrez

1. OBJECTIU I FUNCIONAMENT DEL GENUNG

Quan es van crear les Nacions Unides el 1945 com a plataforma de diàleg entre els països, un dels problemes amb què es van trobar durant els primers anys de funcionament va ser que els noms geogràfics, els topònims, que apareixien en la cartografia de què disposaven no estaven normalitzats o estandarditzats. De manera que un mateix topònim podia aparèixer amb una grafia diferent en funció de la procedència de la cartografia. Per això l'any 1959 es va començar a parlar de la necessitat de crear un grup d'experts que poguessin establir les recomanacions tècniques en matèria d'estandardització de noms geogràfics a nivell nacional i a nivell internacional. Finalment es va crear l'anomenat *Grup d'Experts en Noms Geogràfics de les Nacions Unides* (GENUNG o UNGENG)¹.

El GENUNG promou la recollida dels noms usats localment, els quals reflecteixen les llengües i la tradició històrica d'un país. I el seu objectiu és que cada país decideixi quines són les formes normalitzades dels seus noms per mitjà d'autoritats nacionals o processos administratius oficials. Un cop un país ha establert les formes normalitzades dels seus topònims, recomana que aquestes formes siguin publicades i difoses per mitjà de nomenclàtors, atles, bases de dades, etc. De manera que la societat en tingui coneixement i així les utilitzi. Finalment, el GENUNG es compromet a col·laborar en el procés de difusió internacional de les formes normalitzades.

El GENUNG es reuneix cada cinc anys en les anomenades *Conferències de les Nacions Unides sobre l'Estandardització de Noms Geogràfics*, que té tres línies de treball bàsiques:

- Fomentar la normalització dels noms geogràfics a nivell nacional i internacional.
- Promoure l'ús internacional dels noms geogràfics estandarditzats.
- Adoptar un únic sistema de romanització per a cada sistema d'escriptura no romànic.

¹ La seva pàgina web és: <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/default.htm>.

El GENUNG, doncs, serveix de plataforma perquè els països que ho desitgin puguin beneficiar-se de la feina feta per especialistes d'altres països. D'aquesta manera facilita el desenvolupament i la difusió de la metodologia més aconsellable per resoldre els problemes que planteja l'estandardització dels topònims, tant des del punt de vista lingüístic, com de treball de camp i dels sistemes d'informació més recomanables.

2. ESTRUCTURA I COMPOSICIÓ DEL GENUNG

El GENUNG és format per experts que pertanyen a alguna de les diferents divisions lingüísticogeogràfica existents.² Aquestes divisions han estat creades en les *Conferències sobre Normalització de Noms Geogràfics* de les Nacions Unides. Cada país decideix a quina divisió vol pertànyer. Els membres que representen el país són sempre representants oficials designats pel govern del país. No totes les divisions són iguals d'actives. Les més actives disposen d'una pàgina web on informen de les activitats que es fan i els projectes que estudien.

Paral·lelament, existeixen diversos grups de treball, que tenen un caràcter menys oficial i més científic. Gran part de les seves reunions de treball són obertes a especialistes que no representen oficialment un país. S'han anat creant per tractar des d'un punt de vista més científic els problemes que les divisions han anat trobant. Solen haver-hi implicades institucions de recerca tant de l'àmbit lingüístic com cartogràfic i geogràfic. Actualment hi ha els següents grups de treball:³

- Grup de Treball sobre els Noms de països.
- Grup de Treball sobre els Nomenclàtors Geogràfics.
- Grup de Treball sobre Terminologia Toponímica.
- Grup de Treball sobre Publicitat i Finançament.
- Grup de Treball sobre Sistemes de Romanització.
- Grup de Treball sobre Cursos de Toponímia.
- Grup de Treball sobre Avaluació i Implementació.
- Grup de Treball sobre Exonímia.
- Grup de Treball sobre Pronunciació.

Tots els grups han estat creats amb la finalitat de trobar solucions a problemes diferents. Per exemple, el *Grup d'Experts sobre els Noms de Països* va néixer per la necessitat d'unificar aquests noms en la documentació interna de les Nacions Unides. I és que cal tenir present diversos aspectes dels noms dels països que poden acabar generant confusió. Molt sovint, els canvis polítics que afecten un país acaben repercutint en el mateix nom del país. Pensem, per exemple, en el cas de *Myanmar*, que va deixar de dir-se *Birmània* oficialment el 1989, o *Belarús*, que amb la desaparició de la Unió Soviètica esdevingué una república independent el 1991 i es va deixar de dir *Bielorrússia*. També és relativament freqüent que la

² Veg. la llista completa a: <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/ungegndivisions.htm>.

³ Veg. una explicació detallada del propòsit de cada grup a: <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/ungegnwgroups.htm>.

grafia del nom hagi canviat al llarg dels anys, com *Bangladesh*, que abans s'escrivia *Bangla Desh*, forma que encara es pot trobar en la bibliografia. Els noms i les grafies obsolets no s'haurien de fer servir per respecte a la voluntat dels països.

Per divulgar els noms correctes, el *Grup d'Experts sobre els Noms de Països*, que disposa d'informació de primera mà donada per experts dels mateixos països, disposa de dues bases de dades⁴ a Internet on es pot consultar tota la informació actualitzada en relació amb els noms. La informació més completa apareix a la base de dades anomenada *UNGEGN World Geographical Names*, que conté el nom de cada país en la seva forma original (nom oficial nacional) i en les sis llengües oficials de les Nacions Unides (nom oficial a les Nacions Unides)⁵ i també el nom de la capital i de les principals ciutats del país en la seva forma endònima i en l'adaptació gràfica per a l'ús internacional. Una mena de versió anterior a aquesta base de dades és l'anomenada *United Nations Multilingual Terminology Database* (UNTERM), que conté les adaptacions dels noms propis en les sis llengües oficials de les Nacions Unides, a més d'altres informacions complementàries com el gentilici i la llengua oficial de cada país. Tots els noms dels països porten el codi identificatiu establert per la norma ISO ALPHA-2 / 3 code.

3. IMPORTÀNCIA DE LA NORMALITZACIÓ DELS NOMS GEOGRÀFICS

Generalment, dins un mateix país hi ha diverses entitats que recullen els noms geogràfics: serveis de cartografia, institucions de recerca, organismes de defensa nacional, institucions polítiques, etc. Aquestes entitats solen esmerçar una gran quantitat de temps i diners en la recollida, selecció i manteniment dels noms geogràfics d'un país. Això no només comporta la duplicació d'esforços i de la despesa de diners i recursos, sinó que pot generar variació i conflictes en relació amb l'ús dels noms. Per aquest motiu, les Nacions Unides recomanen que els països desenvolupin un únic programa nacional que redueixi la confusió a través de l'estandardització dels noms geogràfics.

Actualment, tal com assenyala el GENUING, la toponímia normalitzada és clau per a l'accés a la informació digital. Si en una base de dades fem una cerca d'un nom amb una grafia que no correspon a la forma normalitzada, difícilment obtindrem resultats. Igualment, disposar de la toponímia normalitzada facilita i millora les activitats següents, que es relacionen directament amb l'economia i l'ajuda humanitària principalment:⁶

- El comerç i l'intercanvi.
- El cens de població i l'estadística nacional.

4 <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/geonames/> i <http://unterm.un.org/>.

5 La majoria de països disposen d'una forma curta i d'una forma llarga, que se sol emprar en contextos formals i diplomàtics i que sol fer al·lusió al tipus d'estat o de govern del país. Per exemple, *Andorra* i *Principat d'Andorra*, *France* (la) i *République française*.

6 Veg., per exemple, els díptics informatius disponibles a la seva pàgina web: <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/booklet.htm> i <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/ungegnbrochure.htm>.

- Els drets de propietat i el cadastre.
- La planificació urbana i regional.
- L'ordenació del medi ambient: el desenvolupament sostenible i la conservació.
- L'assistència en cas de desastre natural i en situacions d'emergència.
- Les estratègies de seguretat i el manteniment de la pau.
- Les operacions de recerca i salvament.
- L'elaboració de mapes i atlas.
- La navegació automàtica.
- El turisme.
- La comunicació, inclosos els serveis postals i de difusió de notícies.

4. PUBLICACIONS DEL GENUNG

Tota la feina feta pels diversos grups de treball així com les comunicacions presentades en les Conferències es troba disponible a Internet.⁷ Des de la pàgina web del GENUNG es poden descarregar diverses publicacions, entre les quals destaquen:

- El *Butlletí d'informació*, que és molt important per estar al dia de les activitats que duen a terme els diversos grups de treball i les divisions.
- El *Glossari de Termes per a la Normalització dels Noms Geogràfics*, que és un aplec de definicions de diferents termes geogràfics elaborades pel GENUNG.
- El *Manual Tècnic de Referència per a l'Estandardització dels Noms Geogràfics*, publicat amb la intenció de divulgar tota la feina que ja s'ha fet en molts països perquè serveixi de guia per a d'altres que encara no tenen un programa d'estandardització nacional.
- Les directrius toponímiques elaborades per cada país, on s'explica la forma de normalitzar topònims pròpia de cada país. Cal tenir present que l'estandardització de la toponímia no és igual en tots els països. Per entendre millor la feina feta es va veure la necessitat que cada país elaborés un document explicant els criteris essencials que se segueixen en la normalització de la toponímia nacional. És recomanable, per exemple, indicar quantes llengües té el país, quin estatus tenen, si s'utilitzen en la normalització de la toponímia, etc. També s'aconsella donar unes nocions bàsiques de la fonètica de cada llengua.

5. EL GENUNG I ESPANYA

Les recomanacions de les Nacions Unides en relació amb la normalització toponímica d'un país van començar, com hem dit, en la dècada dels anys 60 i sobretot dels 70. Ara bé, no sempre els països disposen de les condicions necessàries per dur-la a terme. Un país amb

⁷ <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/documents.htm>.

un conflicte polític important o problemes econòmics greus tindrà altres prioritats abans que la normalització dels noms. I per això hi ha moltes diferències entre els països membres relatives al procés d'estandardització de la toponímia.

En el cas d'Espanya la implementació de les directrius de les Nacions Unides és relativament moderna. S'ha fet a partir del Reial Decret 1545/2007 pel qual es regula el Sistema Cartogràfic Nacional. En aquest decret s'indica que el *Consejo Superior Geográfico* és l'òrgan de direcció del Sistema Cartogràfic Nacional. Depèn del Ministeri de Foment i exerceix la funció consultiva i de planificació de la informació geogràfica i la cartografia nacional. La seva definició, composició i funcions es descriuen al RD 1545/2007. El *Consejo Superior Geográfico* té les funcions de coordinar les administracions competents en noms geogràfics a Espanya i d'aprovar el *Nomenclátor Geográfico Nacional*. D'aquesta manera Espanya compliria la recomanació de les Nacions Unides que cada país disposi d'un òrgan nacional dedicat a la toponímia per a coordinar els diversos organismes competents en aquesta matèria i aconseguir una veritable normalització en l'àmbit estatal i, a partir d'aquí, en l'àmbit internacional.

El *Consejo Superior Geográfico* disposa de diverses comissions especialitzades, que són òrgans d'estudi i proposta per a la preparació de les decisions de la Comissió Permanent i el Ple. En relació amb la toponímia, la comissió a què li pertoca és la Comissió Especialitzada en Nombres Geográficos i, tal com es pot llegir a la pàgina web del *Consejo Superior Geográfico*⁸, la seva missió és:

- «Establecer criterios toponímicos sobre selección y tratamiento de las denominaciones incluidas en el Nomenclátor Geográfico Nacional definido, por el RD1545/2007, como un registro dinámico de información que recoge las denominaciones oficiales referenciadas geográficamente que deben utilizarse en la cartografía oficial.
- Informar sobre las denominaciones de los nombres geográficos y la naturaleza de las entidades geográficas, como órgano consultivo para instituciones públicas y privadas, teniendo en cuenta las resoluciones adoptadas por los organismos competentes en nombres geográficos de las Comunidades Autónomas y del Estado.
- Fomentar la coordinación y cooperación con los organismos competentes en nombres geográficos de las Comunidades Autónomas y del Estado, para contribuir a la normalización y oficialización de los nombres geográficos en España, de acuerdo con las Recomendaciones de las Conferencias de las Naciones Unidas sobre la Normalización de los Nombres Geográficos.
- Proponer la normalización y oficialización, en su caso, de nombres de entidades geográficas comunes a dos o más Comunidades Autónomas, en coordinación con los organismos afectados.
- Contribuir a la difusión de la toponimia oficial y normalizada.
- Promover la investigación sobre nombres geográficos.

⁸ http://www.fomento.es/MFOM/LANG_CASTELLANO/DIRECCIONES_GENERALES/ORGANOS_COLEGIADOS/CSG/Comisiones/COMISION_NOMBRES_GEOGRAFICOS2.htm.

- Impulsar el valor de la toponimia como patrimonio cultural.
- Proponer líneas de actuación y trabajos relacionados con la toponimia y, en especial, con las Recomendaciones de las Conferencias de las Naciones Unidas sobre la Normalización de los Nombres Geográficos.
- Otros objetivos que le señalen las leyes y reglamentos o propuestos por el Pleno del Consejo Superior Geográfico».

6. EL NOMENCLÁTOR GEOGRÁFICO NACIONAL

Com hem vist, la Comisión Especializada en Nombres Geográficos és l'encarregada de coordinar les diverses tasques que comporta la realització del *Nomenclátor Geográfico Nacional*. Principalment funciona com un punt d'integració de la feina de normalització realitzada per les comunitats autònomes. Cal recordar que la llei d'ordenació del territori traspasa a les comunitats autònomes la competència per normalitzar tota la toponímia del seu territori, amb excepció dels noms dels nuclis de població, que es regeixen per la llei de Règim Local. Aquesta llei dóna als municipis la potestat de triar el seu nom i, avui com avui, també sobre la seva grafia.

Finalment, cal esmentar que un dels problemes amb què es troba la Comissió Especialitzada en Noms Geogràfics és que no totes les comunitats autònomes han dedicat els mateixos recursos a la normalització de la seva toponímia. Per aquest motiu l'estat de la normalització de la toponímia a Espanya no és uniforme. A grans trets es pot observar que hi ha un desequilibri molt gran entre les comunitats bilingües i les monolingües, amb excepció d'Andalusia. En general, totes les zones amb dues llengües oficials tenen en major o menor grau tradició d'investigació sobre la toponímia local i ja han fet una gran feina en matèria de normalització.⁹

⁹ Veg., per exemple, a Galícia la pàgina web <http://toponimia.xunta.es/>, la del País Basc [http://toponimianavarra.tracasa.es/](http://www.euskara.euskadi.net/r59-15853x/es/euskara_eaetoponimia/bases/consultaBD_sel.asp?ilocal=c i/o la de Navarra <a href=).